

Setkání myšlenková

V přímém, tzv. fyzickém setkání s druhým člověkem máme jeho postavu a zejména tvář před sebou. V postoji těla, v gestech a především ve výrazu tváře umíme číst, ale naše čtení zůstává jen u nejhrubějších obrysů. Jemnější odstíny nálad, citů a myšlenek nám obvykle zůstávají skryty. Postřehneme radost, smutek, nejistotu a zmatek, vztek, zuřivost a mnoho jiného, ale jen výjimečně se (a jen na základě již dřívější znalosti druhého a jeho situace) dokážeme odhadnout, nač tím vším asi reaguje, co se asi přihodilo a jak na to nejen svým výrazem reaguje (a bude reagovat). Velmi odlišné je setkání se skutečným myšlením a zejména s určitými myšlenkami druhého člověka. Něco lze nahlédnout snadno: Thaletovu nebo Pythagorovu poučku o pravoúhlých trojúhelnících nemůžete nikomu sdělit (a tím méně objasnit ani zdůvodnit) gestikulací ani mimikou; to je zřejmé každému. Ale platí to i v jiných oblastech. Výzva, že se máme radovat s radujícími a plakat s plačícími jistě neznámá, že je věcí druhotnou nebo dokonce vedlejší, známe-li důvod radosti nebo žalu. Abychom svou účast s druhým člověkem pouze nepředstírali, musíme se něco o takovém důvodu (takových důvodech) dozvědět – a to není dost dobře možné (alespoň ve většině případů) beze slov, bez toho, že nám to někdo sdělí a vyloží. To je ostatně jeden ze základních motivů a přímo zdrojů umění slova, především básnického a také dramatického, a vůbec slovesného. Ale někdy opravdu nejde na prvním místě o navození stejného duševního naladění; někdy nejde o sdílení citů ani prožitků, ale o setkání s druhým člověkem u toho, nač on sám myslí, a to může být např. nějaký „jen“ intelektuální objev, nějaký zcela abstraktní poznatek (jako je třeba taková již zmíněná geometrická věta). A může to ovšem být i něco ne tak relativně izolovaného (ono to většinou ani tak docela izolovat nelze, zvláště v matematice a ve vědách, ale zejména také ve filosofii, kde nás to především bude zajímat). Ono vlastně nemusí jít jen o předání nějaké vědomosti, nějakého poznatku, ale o porozumění tomu, jakým způsobem druhý člověk myslí, jak je ve svém myšlení orientován, jaká je vlastně jeho myšlenková a dokonce myslitelská cesta. V takovém případě nejde o společný „předmět“, nýbrž o něco, vůči čemu se třeba musíme ohradit, co nepřijmeme, ale čemu chceme do hloubky porozumět. Může se v takovém případě stát, že třeba nakonec budeme souhlasit, že tomu druhému dáme za pravdu, že se „necháme ovlivnit“ (jak se tom u nesprávně říká), ale ono správné porozumění nesmí být založeno na našem souhlasu, ani na tom počátečním, ale ani na tom výsledném, nýbrž právě naopak: naše výsledné přijetí hlediska nebo cesty toho druhého musí být založeno na porozumění, které musí předcházet (jinak jde o souhlas předčasný, nekontrolovaný a nezdůvodněný). Teprve pak lze mluvit o skutečném „myšlenkovém setkání“ s druhým myslícím člověkem.

(Písek, 060126-3.)